

УДК 330.341.2

О. С. Довгунь,
аспірант, НУ "Львівська політехніка"

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ СПІВПРАЦІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ІНВЕСТОРІВ

O. Dovhun,
postgraduate, Lviv Polytechnic National University

INFORMATION PROVIDING AS A COLLABORATION TOOL FOR IMPROVING
THE RELATIONSHIPS BETWEEN COMPANIES AND INVESTORS

Проаналізовано дослідження науковців, які стосуються інформаційного забезпечення різних сфер діяльності підприємств. Ідентифіковано основні напрямки по вдосконаленню інформаційного забезпечення як інструменту покращення інвестиційної діяльності підприємств. Структуровано інформаційні потреби та можливі джерела інформації у відповідності до кожної фази відносин між підприємством та інвестором.

Analyzed researchers' studies related to information of different areas of business. Identified key areas to improve information support as a tool to improve the investment activity. Structured information needs and possible sources of information according to each phase of relationships between the company and the investor.

*Ключові слова: інформаційне забезпечення, підприємство, інвестори, відносини.
Key words: information providing, company, investors, relationships.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Протягом кількох останніх років в Україні зріс інтерес до ролі інформації у розвитку діяльності підприємств і відповідно зросли дослідження інформаційного забезпечення окремих сфер діяльності господарюючих суб'єктів. Діяльність в інвестиційних напрямках, на жаль, для багатьох підприємств промисловості й надалі залишається складною, зважаючи на ряд проблем на макро- та мікрорівні. Тому вважаємо, що для усіх суб'єктів інвестиційної діяльності актуальним є якісне інформаційне забезпечення, яке б дало змогу визначити перспективи, проаналізувати причини минулих невдач

та забезпечити належні умови інвестування. Важливим пунктом вкладення коштів багатьох підприємств повинно бути фінансування інформаційного забезпечення.

У січні-вересні 2012 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4 млрд 319,1 млн дол. прямих інвестицій. У порівнянні з даними за 9 місяців 2011 р. (4 млрд 742,1 млн дол.), інвестиції скоротилися на 8,9%. Обсяги залучення капітальних інвестицій підприємств України у січні — вересні 2012 р. складають 177,5 млрд грн., що становить 117% до відповідного періоду 2011 р. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств і органі-

зацій. Частка кредитів банків та інших позик становила 17,5 % [1].

У докризовий період (протягом 2003—2008 рр.) у середньому 40% машинобудівних підприємств виступали реципієнтами інвестиційних ресурсів, 23,8% — інвесторами, 35% — учасниками проектів. Більшість інвестиційних проектів фінансувались за кошти інвесторів (76%), майже порівну — за рахунок банківських (12,4%) і комерційних (11,8%) кредитів. Більшість з них були із виконанням зобов'язань, завершеними і прибутковими. Автором [2] розроблено методичні рекомендації до оцінювання інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств (збір і оброблення інформації щодо переліку і способів розрахунку показників, групування показників за напрямками та їх обчислення, розрахунок фактичних значень показників із врахуванням їх коефіцієнтів вагомості, розрахунок фактичного рівня ІПМП).

На сьогодні в країні майже нема економічного зростання і кредити надаються з високими ставками. Кредити важче отримати восени і взимку, коли банки переважно втрачають гривневу ліквідність і можуть змінювати умови для позичальників. Однією з причин важкого доступу до кредитів є те, що підприємства в Україні найбільш "закредитовані" і найменш прибуткові у Східній Європі, а проблемні кредити банків становлять 14% від усіх виданих або 153 млрд грн. Керівник аналітичного підрозділу групи "Інвестиційний капітал Україна" О. Вальчишен вважає, що "уряд міг би доручити ключовим держбанкам фінансувати ті промислові та інфраструктурні проекти, які дали б країні істотний поштовх у розвитку". Завдяки таким діям в азійських країнах частка інвестицій у ВВП перевищує 30%, а в Китаї — 45% [3].

Позитивним у розвитку інвестицій є наступні моменти:

— за підсумками рейтингу Світового банку "Ведення бізнесу 2013" (Doing Business 2013) Україна покращила свої позиції на 15 пунктів і увійшла до списку із 23 країн світу-найбільших реформаторів умов ведення бізнесу у 2011—2012 роках, які оцінює даний рейтинг [1];

— 27 лютого 2013 р. Уряд прийняв рішення про створення Українського банку розвитку, який за прозорами банківськими процедурами буде адмініструвати видатки, які раніше неефективно розподілялись між різними міністерствами та відомствами, а це може суттєво покращити інвестиційну привабливість України. Національні проекти будуть здійснюватись за спільної фінансової участі держави і приватних інвесторів [1];

— Департамент єдиного інвестиційного вікна (Invest Ukraine) у Державному агентстві із залучення інвестицій та управління національними проектами входить у світову асоціацію агенцій з інвестицій WAIPA — World Association of Investment Promotion Agencies. У партнерстві з компанією Deloitte ним розроблено низку публікацій на тему найпривабливіших секторів економіки України, щоб презентувати нові та ще нерозкриті можливості для потенційних інвесторів (14 правових досліджень та 17 оглядів за окремими галузями економіки) [4].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

У джерелі [5] запропоновано модель організації інформаційного забезпечення економіки, заснованої на знаннях, та роботу інформаційних суб'єктів кластерів; В.І. Захарченко розглянув інформаційне забезпечення моделей оцінки інвестиційних проектів, М.В. Кізло досліджено сутність поняття "інформаційне забезпечення процесу контролювання", В.М. Охріменком та Т.Б. Воронковою досліджено інформаційні системи і технології на підприємствах, Костирко Л.А., Сурженко Л.О. пропонують інтегровану модель інформаційного забезпечення управління, Касьянова Н. В. описує інформаційне забезпечення системи управління розвитком підприємства. Дослідження інформаційного забезпечення маркетингової діяльності здійснювали О.С. Євсейцева, Л.В. Качур, В.М. Брижко, Р.Д. Баззела, Д. Ф. Кокс, Чубукова О.Ю. та ін. [5; 6; 7]. Підприємствам варто розглянути дані дослідження для вибору оптимальних систем інформаційного забезпечення різних ділянок роботи, оскільки всі вони мають прямий або опосередкований вплив на інвестиційну діяльність. Керівництво підприємства повинно зрозуміти і дослідити потребу вкладення інвестицій у новий продукт чи розширення номенклатури продукції, чи купівлю нового обладнання.

До основних типів інформації, яка стосується інвестиційної діяльності, відносяться [8]: 1) фінансова; 2) організаційно-управлінська; 3) технічна; 4) планово-економічна; 5) технологічна. О.В. Хасанова [9] подає таку класифікацію інформаційних баз даних, що стосуються оцінки інвестиційної привабливості підприємства: 1) фінансово-економічна та аудиторська база даних; 2) управлінська база даних; 3) податкова база даних; 4) нормативно-правова база даних

Згідно з джерелом [8], інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності є підсистемою усього інформаційного забезпечення компанії, що є системою, в межах якої циркулюють дані за допомогою комунікацій. Погіршення якості повідомлень веде до помилок і прогалин у роботі підприємств, тому їм треба знати причини викривлень інформаційних даних, їх наслідки та методи боротьби з ними і звернути увагу на принципи побудови інформаційно-комунікаційної системи.

На противагу вітчизняній практиці, у міжнародній практиці інвестиціями вважаються лише вкладення в інші суб'єкти господарювання і не є інвестиціями вкладення у власну матеріально-технічну базу підприємства. У зв'язку з цим, підтримуємо позицію Я.Д. Крупки [10], який радить провести певні зміни у відображенні операцій, що супроводжують інвестиційну діяльність, і подає основні напрями інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності в рахунках і звітності:

1) майно і його джерела: джерела та інші активи інвестиційної сфери; ресурсне забезпечення інвестиційного майна;

2) рух засобів: надходження засобів від інвестиційної діяльності; вибуття засобів на здійснення інвестицій; чистий рух засобів від інвестиційної діяльності;

Таблиця 1. Основні джерела інформації щодо задоволення інформаційних потреб, що виникають у фазах інвестиційного процесу

Фази відносин підприємства та інвестора	Можливі інформаційні потреби інвестиційної діяльності	Приклади джерел інформації, інформаційне забезпечення
Обізнаність, початковий аудит відносин	Виявлення потенційних інвесторів (характеристики відомих проєктів, інвестованих інвестором і їх результати (оцінки неформального ділового статусу, обґрунтованості інвестиційної пропозиції, ефективності діяльності інвестора [14]) та пошук потенційних реципієнтів інвестицій.	Переговори, інтернет-зв'язок, форуми інвесторів, галузеві виставки, конференції, семінари, індивідуальні презентації для інвесторів, ЗМІ та наукові видання. Інформаційні дані фондових бірж, торгово-промислових палат, зарубіжних кредитних бюро Управління зовнішньоекономічних відносин та інвестицій, міжнародних організацій (Консультативної служби з міжнародних інвестицій, Міжнародного центру урегулювання інвестиційних конфліктів, Міжнародної торговельної палати, Бюро економічного аналізу Міністерства торгівлі США, ACC, WAIPA, UNCTAD, World Bank, OECD, спеціалізованих видань «OCO Consulting», «LOCOMonitor™», «Ernst & Young European Investment Monitor» [14] та ін.)
Розвідка та комунікації	Оцінка доступних цінностей від одного проєкту або цінностей довготривалих відносин (наявність вигоди від реалізації інвестицій).	Поширення інформації про підприємство та галузь, в якій воно працює (рекомендації та прогнози аналітиків, статистична інформація, фінансова звітність, бізнес-план, інформація про основних контрагентів, інформація про придатність технічних засобів, продукції та для розрахунку ефективності інвестицій; інші дані, що сприяють довірі) за допомогою сайту підприємства та e-mail, інтерв'ю керівництва, інтернет-конференцій та ін.
Розширення та індивідуальний підхід	Залучення інвестицій та розширення діапазону інформаційних даних (в т.ч., конфіденційної інформації) у зв'язку зі збільшенням контролю діяльності та появою спільної зацікавленості у результаті проєкту (-ів).	Експертні оцінки незалежних експертів; інтуїція менеджерів та аналітиків; повідомлення про розвиток інвестиційного процесу [8]. Інформація за принципом «єдиного вікна» про отримання дотацій, купівлю рухомого і нерухомого майна.
Зобов'язання	Інформація щодо виконання зобов'язань інвестора та підприємства один перед одним та можливі зусилля, спрямовані на поліпшення інвестиційного процесу.	Постійний моніторинг «свіжої» інформації, яка може вплинути на інвестиційну діяльність (ЗМІ, внутрішня інформація підприємства, повідомлення державних органів, зміни законодавства), здійснення реклами та інших PR-заходів з метою розширення інвестиційної привабливості.
Розв'язування, розрив чи продовження відносин	Оцінка клієнтів, оцінка постачальників та ін. для уникнення відносин, що супроводжують інвестиційну діяльність, але не задовольняють критеріїв її ефективності та оцінка відносин з інвестором.	Інформація для здійснення аналізу діючих і майбутніх договорів, визначення економічної вигоди відносин з контрагентами (дані з підсистеми управління договорами системи інформаційного забезпечення управління підприємством та інші вищевказані джерела).

Джерело: розроблено на основі [8;14].

3) результат діяльності: реалізація об'єкту інвестування; собівартість реалізованої інвестиції; результат інвестиційної діяльності (прибуток/збиток).

Основною функцією власного капіталу є інвестування діяльності, а залучені кошти ззовні не завжди є джерелом інвестицій. Автор рекомендує подавати в балансі підприємства інформацію про капітал з позиції його участі в інвестуванні за такою моделлю:

$$\text{Активи} = \text{Власний капітал} + \text{Залучені інвестиційні ресурси} + \text{Поточні зобов'язання} \quad (1).$$

Підприємствам слід враховувати, що спекулятивні інвестори, які здійснюють портфельні інвестиції, прагнуть, щоб поточна вартість і прибутковість їх частки у капіталі підприємства постійно зростала, а стратегічні інвестори можуть вважати привабливими не лише прибуткові організації, а й збанкрутілі. Як і будь-яка діяльність підприємства, інвестиційна діяльність має різноманітні ризики. За визначенням Андріанова Ю.О., управління ризиками інвестиційної діяльності є сукуп-

ністю дій суб'єктів інвестиційної діяльності з планування та організації заходів щодо зниження та ліквідації ризиків у інвестиційній діяльності, мотивування інвесторів, реципієнтів та учасників інвестування до своєчасного і повного виконання запланованих заходів, контролювання і регулювання процесу їх виконання, які націлені на усунення або мінімізацію втрат, пов'язаних з інвестуванням [2]. Належне інформаційне забезпечення повинно бути невід'ємною складовою системи управління ризиками інвестиційної діяльності.

ЦІЛІ СТАТТІ

Ідентифікувати систему джерел інформації для задоволення інформаційних потреб підприємств у процесі їх інвестиційної діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснений аналіз літературних джерел щодо формування належного інформаційного забезпечення доз-

волив виокремити основні напрями по вдосконаленню інформаційного забезпечення, як інструменту покращення інвестиційної діяльності підприємств.

1) Робота людських ресурсів. Робота IT-відділу є важливим внеском в розвиток IT і з цією метою працівники повинні мати сильні технічні, аналітичні, управлінські і комунікативні навички. Можливості на основі IT визначаються, як "здатність до мобілізації і розгортання IT-ресурсів у поєднанні або спільно з іншими ресурсами і можливостями". Ступінь, на який організація може підвищити свої компетенції через IT-підтримку, залежить від можливостей на основі IT. Ефективне планування можливостей інформаційної системи дозволяє керівникам організацій виділяти технологічні ресурси для стратегічних пріоритетів. Лаудон і Лаудон класифікували інформаційні системи відповідно до чотирьох основних рівнів: системи обробки транзакцій (TPS), системи управління інформацією (MIS), системи підтримки прийняття рішень (DSS), системи виконавчої підтримки (ESS) в операціях підвищеної складності [11].

2) Корпоративний Intranet та e-mail. Корпоративний Intranet концентрує інформацію, що поширюється, і може доносити знання про бізнес-діяльність і активність підприємства, що вигідно підприємству з точки зору залучення не лише нових клієнтів, а й для побудови зовнішніх зв'язків, залучення інвесторів та кредиторів [12]. Існують такі основні причини використання користувачем письмової інформації через e-mail (електронну пошту) [13]: для координації діяльності, для контролю суб'єктів і структурних одиниць або для отримання і поширення нових знань. Основні категорії інформації, яка поширюється через пошту, це: технічна, адміністративна і комерційна. Відкриті і чесні комунікації важливі для подальшого зростання тісних зв'язків між суб'єктами в стратегічній бізнес-мережі. Підприємство-продавець може використовувати письмові контракти, фінансові звіти, та інші носії інформації як засіб інформації для заохочення (контролю або впливу) своїх представників та стимулювання продажу. Подаючи на розгляд зацікавленим сторонам фінансові звіти та договори, підприємство може бути сприйнято позитивно — це підвищить авторитет, який здатний допомогти у залученні додаткових ресурсів. Загалом будь-яка позитивна інформація допомагає підприємству поступово формувати позитивні враження і наслідки. Зацікавлені сторони можуть вивчати письмові матеріали, не завжди усвідомлюючи, наскільки вони впливають на них, можуть і чути інформацію, фактично не будучи проінформованим про це. Саме тому корисно приймати різні види механізмів контролю інформації, що поширюється про підприємство [13]. Звичайно, деякі питання і операції потребують особистих контактів, але вони можуть бути наслідком попередніх зв'язків і відносин, що відбулися завдяки обміну інформаційними даними через інтернет чи інші непрямі контакти.

3) Врахування основних характеристик інформації. Науковці [12] у своєму дослідженні перевіряли три гіпотези, що стосуються впливу інформації на відносини компаній і банківських установ. Результати показали, що існує зв'язок між актуальністю, своєчасністю і достовірністю фінансової інформації компаній і сумами

кредитів, банківських договорів. За даними досліджень, якщо висока якість компонентів фінансової інформації підприємств, то контроль за їх витратами з боку банків зменшуються, процентна ставка корегується краще, невеликий борг накладається на підприємства, встановлюється сильний зв'язок між підприємствами і банками, підприємства ростуть і розвиваються швидше, використовуючи запозичені кошти, і загалом це призводить до економічного підйому країни. Підприємства у випадку залучення кредитів із плаваючою ставкою кредитування можуть бути більше зацікавлені у поліпшенні своєї кредитної оцінки, ніж підприємства, у яких ставка по кредиту є фіксованою [12]. Проте у нашій державі переважно ставка кредиту може бути різною залежно від терміну користування коштами або від суми заборгованості і рідше вона змінюється у випадку зміни рейтингу клієнта чи фінансового стану протягом терміну кредитування.

4) Інформаційні кластери. Д.е.н. Іванова В.В. вважає, що "інформаційний суб'єкт кластера здатен забезпечити оперативність процесу інформаційного забезпечення, що передбачає мінімальну витрату часу на задоволення всіх інформаційних потреб, які виникли у періоді t ". Науковець розробила оптимізаційну модель, яка враховує як час обробки запиту, так і час на його формування та згідно з якою час на задоволення інформаційних потреб повинен бути мінімальним, а саме:

$$E(t) = \sum_{v=1}^V T_v(t) \mu_v(t) \rightarrow \min \quad (2),$$

де T_v — час на задоволення v -ї інформаційної потреби, $v = \overline{1, V}$; μ_v — інформаційна потреба; t — період.

Інформаційна потреба задовольняється тоді, коли на кожен запит ζ_v , що для цього здійснюється, буде отримано необхідну відповідь ζ_v , тобто $\zeta_v(t) = \zeta_v(t)$. Час між виникненням інформаційної потреби та її задоволенням повинен використовуватися ефективно, тобто $T_v(t) = v z_v(t) \zeta_v(t) + v s_v(t) \zeta_v(t)$, де $v z$ — час на формування та направлення запиту; $v s$ — час на отримання відповіді на запит.

Організація інформаційного забезпечення на основі кластерів надає можливість знижувати інформаційні витрати кожного з їх суб'єктів. Також зменшуються витрати на самостійний пошук інформації і деяка інформація може надходити до економічних суб'єктів на безоплатній основі чи надаватися регулярно із певної тематики. Персонал підприємства не завжди має усі знання і ресурси щодо пошуку інформації, особливо, коли це відбувається вперше чи взагалі одноразово [5].

5) Фінансовий контролінг. Оскільки одним з елементів інформаційного забезпечення управління є фінансовий контролінг, що бере за основу методичний апарат фінансового і управлінського обліку, економічного аналізу, планування і контролю [6], так і в інформаційному забезпеченні інвестиційної діяльності повинен існувати елемент інвестиційного контролінгу. Об'єкти фінансового контролінгу об'єднують в три групи [6]: фінансові ресурси, фінансові процеси і їх результати, фінансові потоки. Функції фінансового контролінгу ви-

являються в трьох сферах: приток фінансових ресурсів, управління фінансовими ресурсами і їх використання. Реалізація функцій фінансового контролінгу базується на принципах: інтеграції, координації, інформативності, розподілу контрольних повноважень. М.В. Кізло пропонує підхід до формування інформаційного забезпечення через збалансовану взаємодію систем підтримки, що дозволяє узгоджувати параметри управління фінансово-господарською діяльністю із стратегічними фінансовими планами та координувати управлінські рішення по їх коригуванню.

6) Інформаційні системи та моделі. Одним з елементів системи інформаційної підтримки інвестиційної діяльності може бути мережа регіональних і галузевих інформаційно-аналітичних центрів. Інформаційні системи і банки даних можуть забезпечити зберігання і узагальнення інформації під час розроблення інвестиційної політики, прийняття рішень про підтримку бізнесу тощо [14]. Згідно з [7] основним компонентом інформаційної моделі є процеси. Побудова інформаційної моделі — це "складання мапи процесів" (збір і відображення феноменологічного представлення процесів), "опис процесів" (збирання і структурування знань про процеси на підприємстві), "моделювання процесів" (механізм побудови ідеального спрощеного представлення процесу, придатного для аналізу).

Грунтуючись на окреслених наукових напрямках щодо покращення інформаційного забезпечення підприємств у процесі інвестиційної діяльності, запропоновано ідентифікацію інформаційних потреб здійснювати структуровано у відповідності до кожної фази відносин між підприємством та інвестором. Приклад такого процесу подано у табл. 1.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Детермінування інформаційних потреб підприємств за фазами розвитку відносин між ними та інвесторами уможливорює пошук відповідних джерел інформації — проміжних, найбільш нових, а також якісне надання необхідної інформації — своєчасної, надійної та водночас індивідуалізованої.

2. У процесі встановлення та використання інформаційних джерел для забезпечення інформаційних потреб важливим є дотримання вибраної оптимізації.

3. В умовах високої змінності функціонування суб'єктів господарювання в інвестиційному середовищі стає важливою проблема актуалізації інформації та оцінки ризику неякісного інформаційного забезпечення.

Література:

1. Державне агентство з інвестицій та управління іноземними проектами України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua/news/obsyagi-pryamikh-inozemnikh-investitsii-v-ukrainu-za-9-misyatsiv-2012-roku>

2. Андріанов Ю.О. Оцінювання і формування інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств: автореферат дисертації кандидата технічних наук: 08.00.04 / Ю.О. Андріанов / Електронний архів наукових публікацій [Електронний ресурс] / Національний університет "Львівська політехніка". — Л., 2010. — 26 с.

— Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/5914>

3. Економічна правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2012/05/21/324275/>

4. Бізнес клас [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.businessclass.kiev.ua/magazine/766.html>

5. Іванова В.В. Якісні аспекти інформаційного забезпечення економіки, заснованої на знаннях, інформаційними суб'єктами кластерів / Економічний часопис — XXI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ech/2011_9-10/2011_9_10/65_68.pdf

6. Кізло М.В. Інформаційне забезпечення процесу контролювання діяльності промислових підприємств / Національна бібліотека ім.В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2011_714/16.pdf

7. Касьянова Н.В. Інформаційне забезпечення системи управління розвитком підприємства / Національна бібліотека ім.В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e...1/article%5C11KNVMDE.pdf

8. Щербак А.В. Інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності на підприємстві / Видання Донецького національного технічного університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2012/iem/menuek/library/article6.pdf>

9. Хасанова О.В. Інформаційне забезпечення оцінювання інвестиційної привабливості підприємства / Національна бібліотека ім.В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdie/2008_1_2/files/30.pdf

10. Крупка Я.Д. Инвестиционная деятельность в Украине: учет и раскрытие информации в финансовой отчетности предприятий / ZESZYTY NAUKOWE MALOPOLSKIEJ WYKSZEJ SZKOLY EKONOMICZNEJ W TARNOWIE [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zn.mwse.edu.pl/ebooki/13-2/289-297.pdf>

11. B. Arslan, M.Ozturan. The Path to Information Technology Business Value: Case of Turkey / The free library [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.researchgate.net/publication/229001024>

12. Ghodrati H., Nouri R. The evaluation of the relationship between firms information quality with loans accreditation Iranian bank / Academic Journals Database [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://journaldatabase.org/articles/evaluation_relationship_between_firms.html

13. Bergman A., Andresen E., Roxenhall T. The use of information in strategic business networks / Industrial marketing and purchasing group [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.impgroup.org/uploads/papers/4215.pdf>

14. Іванович І.Ю. Оптимізація інформаційного середовища інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 3, Т. 2. — Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/231>

Стаття надійшла до редакції 18.04.2013 р.